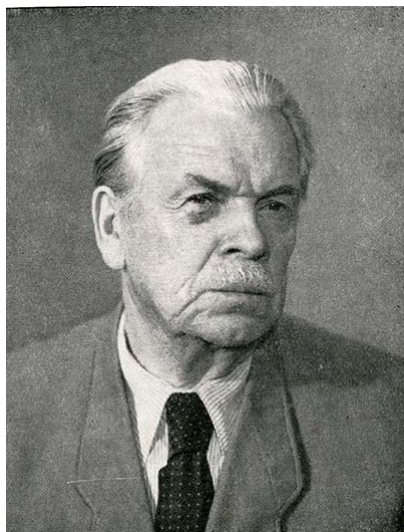

ШОВКУНЕНКО Олексій Олексійович (09(21). 03. 1884, Херсон — 12. 03. 1974, Київ) — живописець і педагог. Народний художник СРСР (1944). Дійсний член АМ СРСР (1947). Державна премія України імені Т. Шевченка (1970). Золота медаль Міжнародної виставки в Парижі (1937). Член Товариства художників імені К. Костанді (1924—29), СХУ (1938; 1949—51 — голова правління). Державні нагороди СРСР. Закінчив Одеське художнє училище (1908; викладачі [К. Костанді](#), [Г. Ладиженський](#)) та Петроградську АМ (нині Санкт-Петербург, 1917; майстерня В. Савинського). Від 1926 — викладач Одеського політехнікуму образотворчих мистецтв; 1936—65 — професор Київського художнього інституту. Брав участь у виставках Товариства південноросійських художників (1913—19). Працював у галузі станкового живопису в реалістичному стилі; у деяких роботах помітний вплив імпресіонізму. Улюблена техніка — акварель (його вважають одним з найкращих акварелістів в Україні). Ш. виступає оригінальним художником із своєрідним, глибоко індивідуальним почерком, із самобутнім оптимістичним сприйняттям дійсності. Його творам притаманні енергійність, вправна гармонійність колориту, оригінальна композиція, віртуозна майстерність виконання. Автор численних правдивих, яскравих за психологічною виразністю портретів: А. Арбінської (1924), поетів П. Тичини (1940) і М. Рильського (1944—45), архітектора В. Заболотного, письменників І. Ле (обидва — 1942) і Ю. Яновського (1945—47), скульпторів Б. Яковлєва (1944) та М. Лисенка (1947), генерал-майора С. Ковпака (1945), артистки М. Литвиненко-Вольгемут (1947), партизанки М. Вовчик-Блакитної (1947—48), сталевара Ф. Трушина (1949) та ін. Значне місце у творчості належить пейзажу

(краєвиди України, Молдови, Кабардино-Балкарії, Башкортостану (обидва — РФ) та ін.), зокрема індустриальному (серії акварелей «Одеський суднобудівний завод», 1929—30; «Дніпрельстан», 1930—32; «Луганський паровозобудівний завод», 1936). Відомі також натюрморти Ш. («Осінні квіти», 1926; «Останній промінь», 1927; «Натюрморт із глечиком», 1930; «Півонії та ромашки», 1951; «Настурції», 1952; «Натюрморт із овочами», 1953; «Троянди у зеленій вазі», 1956; «Натюрморт з бузком і тюльпанами», 1960-і рр.). Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури надрукувало комплект листівок, де репродуковано твори Ш. (К., 1957). Деякі полотна митця зберігають у Національному художньому музеї України (Київ), Одеському і Полтавському художніх музеях, Державній Третьяковській галереї (Москва). 1979 на Байковому кладовищі в Києві митцю встановлено гранітний надгробок (скульптор О. Скобліков); на його честь названо Херсонський художній музей (з його фондів під час російської окупації 2022—23 рашисти викрали чимало полотен Ш.), а також пароплав та вулиці в Києві, Одесі, Херсоні. Серед учнів — [Н. Абуткова](#), [С. Адамович](#), [П. Білецький](#), [Г. Васецький](#), [В. Виронова-Готьє](#), [Л. Вітковський](#), [О. Вовк](#), [О. Горбенко](#), [І.-В. Задорожний](#), [З. Зацепіна](#), [М. Лизогуб](#), [О. Лопухов](#), [О. Максименко](#), [В. Мельниченко](#), [Т. Наумова](#), [А. Пламеницький](#), [В. Пузирков](#), [Т. Хитрова](#), [В. Чуприна](#).

Основні твори

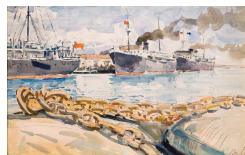
«Херсон. Зелений базар» (1920), «Одеський порт. Пароплави» (1933), «Молодиця» (1938), «Київ. Вид на Дніпро» (1940), «Мариночка», «Маринка» (обидва — 1942), «Біля моря» (1946), «Дружина» (1945; 1950-і рр.), «За читанням. Портрет дружини» (1947), «Гроза» (1940-і рр.), «Молдованка» (1950), «Бузок і тюльпани» (1952), «Дуби» (1953), «Повінь. Конча-Заспа» (1954), «Осінь під Києвом», «Осіnnй день. Дуби на узліссі», «Букет квітів» (усі — 1955), «Дуби на галявині», «Троянди» (обидва — 1956), «Зварювальник», «Дача», «Літній день» (усі — 1950-і рр.), «Троянди» (1963), «Великий дуб» (1964), «Відоображення у воді», «Зима», «Влітку», «Осінь в лісі. Відоображення», «Зимовий пейзаж», «Весняний пейзаж», «Київський пейзаж» (усі — 1960-і рр.), «Літо. Голосіївський ліс» (1972), «Квітень у лісі» (1973), «Півонія» (3-я чверть 20 ст.), «Рання весна», «Лісовий пейзаж», «Дві берези й кущ», «Зимовий пейзаж у лісі», «Зимовий день», «Букет троянд», «Тиша», «Осінь» (усі — 1970-і рр.).

Рекомендована література

1. Калиниченко Л. Олексій Шовкуненко. К., 1947;
2. Курильцева В. Алексей Алексеевич Шовкуненко. Москва. 1954;
3. Владич Л. Алексей Алексеевич Шовкуненко. К., 1960;
4. Його ж. Олексій Шовкуненко: Альбом. К., 1976;
5. Олексій Шовкуненко. Спогади про художника. К., 1980;
6. Владич Л. Алексей Шовкуненко: Альбом. Москва, 1983;
7. Блюміна І. Олексій Шовкуненко та його учні: Альбом. К., 1994;
8. Її ж. На теплому Олексі // Образотворче мистецтво. 1999. № 3—4;
9. А. А. Шовкуненко: Каталог выставки. К., 1999;
10. А. Шовкуненко и ученики. Живопись из частных коллекций. К., 2010.

І. М. Блюміна

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Шовкуненко Олексій Олексійович / І. М. Блюміна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-888667>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).